

גליון כ"ח שבט-אדר תשע"ה

תורת הקרבנות

גליון חודשי ללומדי סדר קדשים אליבא דהלכתא

יו"ל ע"י מכון "תורת הקרבנות" בנשיאות הרבנים הגאונים:

רבי ברוך שמואל הכהן דויטש, רבי דוד כהן, רבי חיים מאיר הלוי שטיינברג, רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א

בגיליון:

אימתי נשלמת עבודת הקמיצה

הדלקת מעורה בחשמל בבית המקדש

לקט מתגובות הקוראים

קבורת כהן גדול שמת בבגדיו לבן

כהן קטן האם נקרא 'כהן'

תגובות בעניני הדלקת המעורה במקדש

בניית מעלות למזבח

ונשלמה פרים שפתינו בניסוך המים

ונשלמה פרים שפתינו באמירת הקטורת

ענין בלקיחת אש ממזבח החיצון למעורה

הדלקה בשמן זית שלא הביא שליש

ברכה על אכילת קדשים פחות מכזית

פסול מטושטשין בפתילי הציץ

הנחת לחם הפנים על השולחן

ברכת שעשה לי כל צרכי לאחר העבודה

בדין פסול לינה בשמן בעודו על המעורה

הורקת שמן במקדש מכלי לכלי

מהלכות הבאת מחצית השקל

ברכת שהחיינו על נתינת מחצית השקל

כ"ז שבט

יומא דהילולא בעל התבואות שור'
רבי אלכסנדר סנדר שור זצוק"ל

וכן כתב עליו הג"ר מאיר אורבך אב"ד קליש
בכבוד הלבנון י"ט אלול ה' תרכ"ג

הובא גם בספר 'ועש אברהם' (לרבי אברהם זוסמן) דף מ"ו ע"ב:
"סיפר לי רב גדול מק"ק זאלקאווי, שנודע שם
בבירור, על הגאון הקדוש רבן של כל בני הגולה
בעל תבואות שור זצ"ל זיע"א, שעשה חיבור
גדול וגורא על כל עבודת הקרבנות בכל פרטי
דיניהם ממש, כתבנית התבואות שור אשר
חיבורו נתקבל אצל כל חכמי ישראל, ושם בא
במשפט על כל נעלם להכריע בידו הגדולה.
וקודם מותו צוה שיניחו החיבור הנזכר בקברו
ולא רצה להשאירו בעולם, (וגם ספר תשובותיו
נעלמו מן העין, שע"ת סימן ל"ב ס"ק ט"ז).

ובלי ספק אחד מכוונותיו שלא ימצא בעולם
היה מטעם שידע שאין צורך בהכרתו לדינא,
כי בעת שיקריבו בני ישראל קרבנותיהם תהיה
הכרתת ההלכה עפ"י נביא, במהרה בימינו אמן
ואמן."

עיונים בהלכה

הרה"ג רבי יאיר טרנובסקי שליט"א

כולל "עבודת הקרבנות" בני ברק

אימתי נשלמת עבודת הקמיצה

במנחות י"א ע"א כיצד קומצין וכו' אמר רב חופה שלש אצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ. תניא נמי הכי מלאו קומצו יכול מבורץ ת"ל בקומצו, אי בקומצו יכול בראשי אצבעותיו ת"ל מלא קומצו. הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ.

והנה באחרונים כתבו לדון איך המחיקה מכשירה את הקמיצה שלא יהי' בה פסול יתר, והרי מיד בגמר עבודת הקמיצה כבר נפסלה הקמיצה בפסול יתר. ובקר"א בדף י"א ע"ב בתוד"ה קמץ כתב לחדש דכשיש פסול יתר לא נקבע שם קומץ ואפשר להחזירו למנחה. וצ"ב דלפ"ז נמצא דבזמן הקמיצה עדיין לא הוקבע השם קומץ ובזמן המחיקה כבר אינו שעת הקמיצה, ובאיזה זמן נקבע עבודת הקמיצה לקדש את הקומץ.

ונראה מוכרח מזה, דהמחיקה היא גמר עבודת הקמיצה, ובזמן המחיקה מתקדש הקומץ בעבודת הקמיצה. ואכן בתוס' בכתובות ה' ע"ב ובראב"ד בתו"כ פ' ויקרא נדבה פ"ט פ"י כתבו דצריך למחוק בימין, והביאור בזה משום דהמחיקה היא חלק מעבודת הקמיצה ובעי ימין. ובחזו"א קמא סי' כ"ח סק"ז כתב דצריך למחוק קודם שהפך ידו, דלאחר שהפך ידו נגמרה עבודת הקמיצה וחל פסול יתר. וע"ע בחי' הגרי"ז בדף י"א ע"א שכתב דצריך למחוק בזמן שידו אווזת במנחה בשעת הקמיצה דאח"כ חל פסול יתר וא"א למחוק.

עוד יש ליישב עפ"י מש"כ באפיקי ים ח"ב סי' ל', דהפסול יתר הוא רק במעשה הקטרה וקודם ההקטרה עדיין אין פסול יתר ושפיר יכול למחוק. [ועיי"ש שכתב ליישב בזה קו' הגבול"א ביומא מ"ז ע"ב בהא דאין פסול יתר על בין הבינים].

ונראה דיש נפק"מ בזה לענין הא דמבואר במתני' במנחות ו' ע"א דכל הפסולים שקמצו הרי זה פסול, וא"א להחזיר את הקומץ ולחזור ולקמוץ כיון דהקמיצה קבעה את השם קומץ, [ולבן בתירא שם אפשר להחזיק את הקומץ ולחזור ולקמוץ, אמנם קי"ל כרבנן וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מפסוהמ"ק הי"א]. והיינו דלפי דברי הקר"א במנחת מתבת ומרחשת כיון שצריך מחיקה לא חל הפסול אלא לאחר המחיקה, אבל כשאיי"צ מחיקה חל הפסול מיד בשעת הקמיצה, אמנם לפ"ד החזו"א חל הפסול רק לאחר שהפך ידו ואף קודם המחיקה, ולפ"ד הגרי"ז חל הפסול לאחר שהרים ידו מהמנחה.

ויש לדון אם התי' הנ"ל הם מכח הכרח כדי שלא יקשה ממחיקה, או מסברא דלא הושלם עבודת הקמיצה לכל חד מהאחרונים כדאית ליה וכו"ל. ונפק"מ בזה לפי מש"כ

המשך בעמוד הבא

לקראת חודש ניסן

יצא לאור בעז"ה גליון מיוחד,

המיועד בעיקרו לעניני דיומא

הלכות קרבן פסח, הקרבנות, צלייתו ואכילתו.

מי שבידו הערות והארות בנושאים אלו שיהיו נוגעים למעשה אי"ה,

מתבקש לשולחם למערכת הגליון, ונקווה לפרסמם לתועלת הרבים.

ספרי ההלכה

בעניני הקרבנות
שיצאו לאור מחדש -

עמ' 11

שייכת לעבודת הקמיצה. ועי' גם ברמב"ם שם שכתב דקומץ היתר הוא "כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ", וכונתו לכאן דרך מה שבתוך אצבעותיו חשיב יתר ולא מה שיוצא לחוץ וכמש"נ. [ומיושב בזה תמיהת הגבול"א ביומא מ"ז ע"ב בהא דאין פסול יתר בין הבינים, כיון דמה שמחוץ לידו אינו בכלל יתר ואכמ"ל]. וכיון שלפ"ד הרמב"ם לא חל פסול יתר על מה שיוצא מחוץ לאצבעותיו, ואין כל הכרח לת"י החזו"א והגרי"ז הנ"ל, א"כ יתכן דאף להחזו"א והגרי"ז אליבא דהרמב"ם נשלמה עבודת הקמיצה מיד בקמיצה.

הרמב"ם בפ"ג ממעשה"ק הי"ג דהקמיצה היא בד' אצבעות, [ועיי"ש במהר"י קורקוס וכס"מ שכתבו ליישב את הרמב"ם מהסוגיא במנחות, דהרמב"ם ס"ל דרב פפא שם דאמר פשיטא כדקמצי אינשי ס"ל להלכה דבעינן קמיצה בד' אצבעות]. ונמצא דלפי דעת הרמב"ם ע"כ דהמחיקה היא בשמאל דהא אין אפשרות למחוק בימין, ובפשטות צ"ל דהרמב"ם ס"ל דמה שיוצא מחוץ לידו אינו בכלל פסול יתר ואין המחיקה אלא להסיר חסרון שלא יקטיר את מה שיוצא לחוץ ויעבור משום 'כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו', ומשו"ה אפשר למחוק בשמאל שאין המחיקה

הדלקת המנורה בחשמל בבית המקדש

הרה"ג רבי אליהו כהן שליט"א – אשדוד

[ושמא יאמר האומר שלא נאמרו דברים הללו אלא לבית המקדש שבנאו שלמה המלך ע"ה על פי מה שמסר לו דוד, משא"כ בבנין בית המקדש השלישי דאפשר שבו כן יהיו שינויים, זה אינו, שכבר כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות: "והביא אחר תמיד מדות, ואין בו ענין אחר אלא ספור, שהוא זכור מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו. והתועלת שיש במין ההוא, כי כשיבנה במהרה בימינו, יש לשמור ולעשות התבנית ההוא, והתבנית והצורות והערך, מפני שהוא ברוח הקדש. כמו שאמר (דה"א כח), הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". עכ"ל. ואמנם עיין בספר משאת המלך (שמות ל, יח) שכ' שתבנית ההיכל יכולה להשתנות מנביא לנביא עפ"י מה שיקבל בנבואה. וע"ע בס' יערות דבש ח"א (דרוש ט) ובפי' האוה"ח הק' עה"ת (שמות כה, ט), ובחי' הגרי"ז על הש"ס (בכורות ז:). ולפיכך בנ"ד קרוב לודאי שלא ישתמשו בחשמל בביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו מהטעמים שאבאר עוד].

ומלבד זאת מצאתי עוד תמיהות רבות ועצומות לדבריו, אשר יכלה הזמן והנייר והמה לא יכלו, ועיין במנחת חינוך (מצוה צח) בדיני המנורה, ותראה דרובא דרובא מהדינים לא שייכים במנורת חשמל, ושם באות ד' דאם היתה חלולה פסולה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' בית הבחירה ה"ד), עי"ש בכסף משנה ובספר המפתח, ובספר המועדים בהלכה להגרש"י זיין (עמ' קעג ואילך). ואידך זיל גמור.

ולענ"ד גם כשיבנה ביהמ"ק בב"א יתנהלו בו כל הסדרים כאשר היה מימי קדם ללא שום תוספת חשמל וכיו"ב, הן בבנייתו, הן בהדלקת המנורה, הן בתאורת ביהמ"ק ובחימומו, ובכל שאר הדברים שיכולים להיות, ובפרט שהרכבתם תלויה על פי רוב בקדיחת ברזל דאסירא באבני ביהמ"ק [לכה"פ בפנים]. ואדרבה בכך ייראה לעין כל את גדולת ה' שעם כל מה שבעינינו נראה הדבר "פרימיטיבי", תתנהל עבודת ביהמ"ק למישרין הרבה יותר טוב מאשר אנו מסתדרים עם כל שפע הטכנולוגיה הקיימת בימינו. ובכך נראה שעם כל "האורים הגדולים שאנו ממלאים בהם את בתינו החולין", מאיר אורו של ביהמ"ק שבע שבעתיים ומשפיע על כל סביבותיו, וכדאיתא בתנחומא (פר' תצוה אות ג ועיי"ש עוד) "אמרו ז"ל כיון שהיו מדליקין מן המנורה כל חצר שהיתה בירושלים היתה משתמשת לאורה (עי' תוס' סוכה נג רע"א), לכך נאמר ויקחו אליך שמן זית זך כתית". וע"ע ביערות דבש ח"ב (דרוש ז) בביאור רמזי השמן והמנורה שבביהמ"ק.

ויה"ר שנזכה לראות במהרה עין בעין בשוב ה' שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל, כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם. אכ"ר.

הנני להעיר על הנידון שהובא בגליון אם יהיו בביהמ"ק מדרגות חשמליות, שלענ"ד לא ישתמשו כלל בחשמל בבית המקדש.

ואקדים מה שראיתי לאחד מרבני הדור הקודם שכתב בספרו בתוך אחת התשובות, שפשוט וברור שאם היה אור החשמל מצוי בזמן המקדש, ודאי שבו היו מדליקים המנורה, משום שא"א להיות שנמלא בתינו החולין באורים גדולים של אור החשמל היקר הזה שהוא מעין דוגמא של מעלה, ובבית אלהינו הקדוש נדליק בשמן זית, שאפילו העניים הגרועים מואסים אותו בזה"ז, ופשוט שממנו נדליק בבית האחרון שיבנה בב"א. ואם משום שע"י ההדלקה בשמן זית היה ניכר שהשכינה שורה בישראל, על ידי נר המערבי שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים, כמ"ש בשבת (כב:), ע"ש, גם בזה [החשמל] היה נעשה נס, על ידי שנעשה בנר המערבי אמפול [וואט, לע"ד] ממדרגה של עשרה או פחות, והיה נותן אורה כמדרגת חמש מאות או יותר בכח האלהי השוכן בציון, שאין מעצור לה' להראות נפלאותיו בכל אופן שירצה, ומאחר שכן הוא, ודאי דטוב ויפה לעשות ממנו נרות חנוכה כו'. עכת"ד.

ואחר המחילה מכבוד תורתו לענ"ד דבריו אינם ניתנים להיאמר ולא להיכתב, דתורתנו אינה ניתנת לשינוי אפילו בז"ז כל שהוא, ואם נתייחדה פרשה שלמה להעלאת הנרות בשמן דייקא, הרי שדווקא בו ידליקום לעולם ועד, ובפרט שלא כל השמנים כשרים להדלקת הנרות (עי' רמב"ם פ"ז מהל' איסורי המזבח), על אחת כמה וכמה החשמל. ופסוק מפורש אמר דוד לשלמה בנו (דברי הימים א' כח) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", וממנו למדו בכמה דוכתי בש"ס שא"א לשנות כל שהוא בבית המקדש, וכדאיתא בגמ' סוכה (נא:). שאפילו על התיקון שעשו לצורך הושבת הנשים למעלה הק' בגמ' והא כתיב הכל בכתב מיד ה', ותיצו דדרשו כן מהפסוק, ועיי"ש במהרש"א דלפי שבתיקון זה לא היה צורך לעבודות המקדש אלא לאפרושי מאיסורא דערוה, לא הוי בכלל הכל בכתב. ומבואר בדבר שהוא שינוי בגוף עבודת המקדש ודאי אי אפשר לשנות. ועי' בספר משאת המלך (ויקרא ת, לד). ויתרה מזו מצינו בגמ' (עירובין קד). גבי מלח שבזקין על גבי המזבח פריך אי דמבטליה הא מוסיף אבניין וכתב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. וכ"ה בגמ' חולין (פג:). גבי העפר של כיסוי הדם. והדברים ק"ו, אם במלח ועפר שאינם שינוי מהותי בבנין ביהמ"ק אלא הם ניתנים על קרקעיתו, עובר על האי קרא של הכל בכתב מיד ה', על אחת כמה וכמה בחשמל שבכדי לעשותו יהיה צורך לשנות שינויים בגוף הבנין, לצורך נתינת התשתית של החשמל וכל שאר הדברים בגמ' הנצרכים לזה כידוע, שודאי לא ייתכן לעשותו בביהמ"ק. וע"ע זבחים (לג. סב.), בכורות (ז:), וברש"י (יומא נא:) שכתב דאפילו להוסיף על עובי הפרוכת אי אפשר מהאי קרא.

בית יער הלבנון
תגובות לגליונות קודמים

בכהן קטן.

ולענ"ד ראשית כל יש לדון האם כהן קטן נקרא כהן, אלא שהוא פסול לעבודה מגזירת הכתוב דבעינן איש וכדכתיב איש מזרעך לדורותם (אמור כ"א י"ז), ודרשינן 'איש' ולא קטן, וכדאיתא בחולין (כ"ד ע"ב), או שמא מלימוד זה למדנו דכיון דאינו ראוי לעבודה אינו נקרא כלל כהן.

והנה יעויין בספר נחל איתן (סט"ו ס"ה ס"ק ו') שכבר נסתפק בענין זה האם בכ"מ דבעינן כהן גם כהן קטן בכלל או לא, וצידד שם דכהן קטן אינו בכלל כהן, והוכיח כן מדברי הרמב"ם בהלכות סוטה (פ"ד ה"ט) שכתב לענין מגילת סוטה שאם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה שנאמר וכתב הכהן, ומה שיוצאים יד"ח מתנ"כ בכהן קטן [וכדמשמע בבכורות (כ"ז א') וביבמות (ק' א')] ביאר שם דהיינו משום שהוא זכות ממון לכל השבט ולא גרע מבהמת כהן ועבדו, ועיי"ש בכל דבריו שהאריך בזה.

ואולם לענ"ד יש להעיר על דבריו מהא דתנן בריש מסכת תמיד (כ"ה ב') לענין מצות שמירת הכהנים בבית המוקד דהרובים שומרים שם, ומפרשינן שם בגמ' (כ"ז א') דהא דקרו להו רובים היינו משום דלא מטו למעבד עבודה וכתב שם המפרש דהיינו נערים פחותים מי"ג שנה, וא"כ יש להוכיח משם דגם כהן קטן נחשב לכהן, דאל"כ איך קיימו על ידיהם את מצות השמירה בביהמ"ק.

והצעתי הדברים לפני הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב לי לעיין בדברי המל"מ בהלכות ביאת מקדש (פ"ח ה"ה) שפקפק בדברי המפרש האלו, וכתב דכוונת הגמ' הוא לנערים פחותים מ'כ' שנה דגם הם לא מטו למעבד עבודה שהרי לא היו מניחים אותם לעבוד עבודה עד כ' שנה וכדאיתא בחולין שם, והביא שכ"כ הבאר שבע, ולפי"ז ליכא ראייה מהתם.

ואולם באמת גם מדברי המל"מ שם נראה דגם הוא מודה דקטנים פחותים מי"ג שנה היו כשרים לשמירה אלא דקשיא ליה מדוע הניחו מצוה זו לנערים פחותים מי"ג שנה שאינם מצווין ע"ז, וכן משמע מדברי הב"ש שם שבא רק להוסיף דגם עד כ' שנה היו שומרים ולא רק עד י"ג שנה עיי"ש. ומ"מ נראה דמצד אחר יש לדחות הראיה מהתם והוא דשאני התם דלא כתיב להדיא כהן דהרי הא דצריך שמירה ע"י כהנים ילפינן שם בגמ' (כ"ו א') מדכתיב והחונים לפני המשכן קדמה משה ואהרן ובניו, ולא נזכר שם להדיא תיבת כהן ולכן מכשרינן שם כהן קטן.

עוד יש להעיר בענין זה מסוגיית הגמ' בערכין (י"ג ב') גבי הא דתנן דאין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים בשיר וילפינן שם בגמ' מקרא דכתיב ויעמוד ישוע ובניו וכו' ובניהם ואחיהם הלויים וכו' ועיי"ש בתוס' ואכמ"ל בזה.

עוד נלענ"ד להוכיח ממה שנחלקו הפוסקים (עיין מג"א סימן רפ"ב סק"ו ובמנ"ח שם) אם יש מצות 'וקדשתו' בכהן קטן, וגם המקילים בזה טעמם משום דאינו ראוי לעבודה, ומשמע דעכ"פ לכו"ע הוא בגדר כהן.

וכן יש להוכיח ממה שדנו האחרונים בקטן וגדול שנושאים כפיהם יחד האם החזן קורא אותם כהנים, (עיין משנ"ב סימן קכ"ח סקל"ה), ומשמע ג"כ דקטן נקרא כהן.

וכבר הבאתי כל ראיות אלו בספרי משנת הדעת על הרמב"ם הלכות טומאת צרעת (פ"ט בביה"ל סק"ט), ועיי"ש מש"כ עוד בענין זה לגבי כהן קטן אם הוא כשר לראות את הנגעים.

קבורת כהן גדול שמת בבגדי לבן

הגאון רבי חיים מאיר שטינברג שליט"א

בגליון כ"ז כתב הרה"ג ר' דוד רוטר שליט"א שאין לקבור כה"ג בבגדי לבן שטעונים גניזה, מפני שאין עושין מצוות חבילות.

לכאורה אין עושין מצוות חבילות נאמר גבי מצוות, שלא יעשו יחדיו, אבל כאן אינם ב' מצוות, דאמנם קבורת המת היא מצוה, אך גניזת הבגדים אינה מצוה אלא הוא דין שהם בגניזה.

וי"ל עוד דבעיון הפרשה גליון קי"ג אות י"ג הק' על הא דמזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה, מאי שנא מהא דאין מטהרין ב' מצורעין כאחד, משום שאין עושין מצוות חבילות.

וכתבתי דיש לחלק דאם הזה על שנים כאחד אין בזה משום עשיית מצוות חבילות, דעשיית מצוות חבילות שייך כגון בטהרת המצורע, דבעי לעשות טהרה למצורע זה ולמצורע אחר, ואת ב' מעשי הטהרה עושה ביחד. אבל גבי הזאה על טמאי מתים הרי עושה מעשה הזאה אחד על שני טמאים, ובזה לא שייך עשיית חבילות, שהרי לא עושה ב' מעשים ביחד, אלא מעשה אחד שמועיל לשניהם, ולכאורה אין בזה עשיית מצוות חבילות. וכ"כ הגר"ח חיים קניבסקי שליט"א בבי' למס' עבדים אות ל"ז ועי' בטעם ודעת על הל' פרה אדומה פ"י ה"ח בבאורי הלכה ד"ה הזאה.

ולפ"ז ה"ה כאשר קובר את הכה"ג עם בגדיו שצריכים גניזה, אין כאן ב' מעשים אלא מעשה אחד של קבורתו עם הבגדים, ובזה י"ל דלא שייך עשיית מצוות חבילות.

הרה"ג רבי יצחק ליסיצין שליט"א

בגליון כ"ה הסתפק הרב ברוך ברשנקו שליט"א אם מותר לקבור כ"ג שמת בקה"ק עם הבגדי לבן שעליו.

הנה בנדה ס"א ב' איתא דריו"ח שהתיר לקבור מת עם תכריכי כלאים, לטעמיה דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות. ופירשו תוס' שהרי לעתיד יעמוד במלבושיו שנקבר בהן, ש"מ דמצות בטילות לעת"ל. ומבואר דאת"ל שכשיקומו לתחייה יהיו מוזהרים על כלאים, היה אסור לקבור מת עם כלאים. ולפי זה כיון שצריך לחוש על העתיד, ודאי יש לאסור לקבור בבגדי לבן שהרי כיון שעתיד לעמוד כשהוא לבוש בהן, נמצא שעכשיו בקבורה אי"ז קיום מצות 'והניחם שם' שטעונוני גניזה.

ומדי דברי בו אבקש לידע מהו והניחם "שם", היכן צריך לגונזם.

כהן קטן האם נקרא 'כהן'

הרה"ג רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א

לכבוד עורכי הגליון הנכבד תורת הקרבנות

בגליון כ"ו בעמוד 6 הובאו כמה ספיקות כלפי כהן קטן, האם יש עליו איסור כניסה לעזרה כמו זר, וכן במה שכתבו התוס' בחגיגה (כ"ו ע"ב) דכהן רשאי להכנס לעזרה להשתחוות, וכן בהא דאיתא בעירובין (ק"ה ע"א) שעדיף להכניס כהן לתקן, מה הדין בכל אלו

מתרומה חדשה.

הנה ברש"ס בריש מס' שקלים כתב להדיא דגם שמן למנורה צריך להביא מתרומה חדשה. והובא במשנת חיים שקלים סו"ס מ"א.

שם הובא ספק היכא דכתבה המנורה בליל שבת אי מותר לחזור ולהדליקה, דהוי כאפשר לעשותה מע"ש כמו בניית המזבח.

ובמקד סי' כ"א אות א' כתב בפשיטות דאם הנרות כבו בליל שבת חוזר ומדליקן, ושם בסי' כ"ה ריש אות ג' ביאר דרק במכשירין אמרו דלא דוחין שבת אם אפשר לעשותן בע"ש, [וכע"ז כתב באו"ש בהל' חגיגה פ"ב ה"י]. והרי כתב הרמב"ם בהל' תו"מ פ"ג ה"י הדלקת הנרות דוחות את השבת כו'.

בגליון שם הובאה קו' הרא"מ, איך הדליקו את השמן הטהור שמצאו והרי השמן נטמא מן המנורה הטמאה. ועי' מהרש"א בח"א בחולין נ"ה דהדליקו בשברי כלי חרס דאין מקבלין טומאה, ועי"ש שביאר ליישב דלפ"ז הנס היה גם ביום הראשון. ועי' מו"מ בדבריו בתבו"ש בסוגית חנוכה, ובהערות הגריש"א לחולין שם.

בניית מעלות למזבח

הגאון רבי חיים מאיר שטינברג שליט"א

בגליון כ"ו כתב ידין הגר יעקב דוד אילן שליט"א לחדש דהלאו דלא תעלו במעלות על מזבחי, עובר גם מי שבונה מעלות לעלות בהם למזבח.

והוא דבר תמוה ביותר, דהא מקרא מלא כתוב ולא תעלה במעלות וגו', הרי דאסרה התורה את העליה במעלות למזבח ולא את העשיה של המעלות.

ונשלמה פרים שפתינו בניסוך המים

הרה"ג רבי יחיאל כהן שליט"א

בגליון כ"ז כתב הרה"ג בנימין גרוסברד להוכיח שאין דין 'ונשלמה פרים שפתינו' במצוות ניסוך המים, מהא דלא תקנו חז"ל להזכירה לא בתפילת מוסף ולא בקריאת התורה.

ולא הבנתי כלל את כוונתו, שהרי כל הדין של תפילת המוסף, הוא כנגד קרבן המוסף, ואין מקום להזכיר שם קרבנות אחרים. וכדחזינן ביוה"כ שמזכירים בגוף התפילה את קרבנות המוספים בלבד, אעפ"י שכלל ישראל עושה עבודה גדולה מענין אמירת עבודות היום.

וגם אם נאמר שניסוך המים הוא דין בקרבן, הרי שזה ודאי נכלל ב'נסכיה'. ומה שכתב שזה דוחק כנראה כוונתו בגלל שצריך הזכרה מיוחדת לניסוך המיוחד של יום זה. אבל להנ"ל ודאי שאין זה כך כי הנושא הוא רק קרבן מוסף, וכל השאר מוזכרים רק בקצרה ביחס אליו. ובפרט כאן שלא שייך לתקן לקוראו בקריה"ת כיון שאינו מפורש בפסוקים.

והנה באמת מעיקר הדין דקיי"ל דמחנכים כהן קטן לנשיאת כפים, לכל חד מהראשונים כדאית ליה, ג"כ מוכח שדינו ככהן דאל"ה הרי הוא עובר בעשה דאתם ולא זרים [לסוברים דזר עובר גם בדאיכא כהנים אחרים], איברא דזה תלוי במחלוקת הראשונים לענין אכילת קטן בקרבן פסח, ועיין בתורת הקטן פרק כ"ז מה שנתבאר בזה בהרחבה בענין ספיית איסור לקטן לצורך חינוכו, וה"נ י"ל דאף שאינו כהן מ"מ מותר לחנכו כיון שכשיגדל יהא מצווה בזה.

ולאחר זמן רב מצאתי בשד"ח (מערכת הכ' כלל צ"ד) וז"ל: והיכא דכתיב כהן משמע בין גדול בין קטן מדלא כתיב איש, דומיא למאי דאמרינן בפרק ארבע מיתות אשר ישכב את זכר בין גדול בין קטן, כ"כ הרב פרי חדש בספרו מים חיים בתשובה סימן ד', וכתב הרב מעשה אברהם בחלק יו"ד סימן כ"ח דהרב חקרי לב יו"ד ח"ב סימן קל"ב הכריח כדברי הפר"ח, ועיי"ש מאי דשקיל וטרי מיניה (עכ"ל), ולא נפניתי כעת לעיין במקור הדברים, ועכ"פ יש לנו כאן עוד כמה אחרונים שסוברים כן להדיא דגם קטן בכלל כהן.

תגובות בעניני הדלקת המנורה במקדש

הגאון רבי חיים מאיר שטינברג שליט"א

בגליון כ"ז הובא נידון אם קטנים כשרים להדלקת מנורה, דהמנ"ח במצוה צ"ח-כד פסלם, ואילו בספר ראש יוסף הכשירים, וביאר הכותב ע"פ ד' המנ"ח עצמו במצוה שפ"ח-ב' שכתב הטעם דקטנים כשרים לשמירת מקדש, דאין המצוה על השומרים אלא על כלל ישראל שיהיו שומרים את המקדש, וכיון דמקדש נשמר נתקיימה המצוה בכך, וה"ה להדלקת המנורה דהמצוה על כלל ישראל, ואם הודלקה ע"י מי שיהי' נתקיימה מצות הכלל.

ולכאורה יש לחלק דגבי שמירה אין בזה מעשה, וי"ל דסוף סוף גם ע"י קטנים המקדש שמור. אבל גבי הדלקת המנורה שהוא מעשה הדלקה נראה יותר שהיא מצות המדליק, ואין שייך להכשיר קטן דאינו בן מצוה להדלקת המנורה.

אך יש לבאר בהא דקטן כשר להדלקת המנורה, ע"פ דברי חי' רבינו חיים הלוי בהל' בימ"ק פ"ט דהא דזר כשר להדליק את המנורה, הואיל ואין מצוה בהדלקת המנורה, שהרי להרמב"ם מעשה הדלקה כשר גם אם הדליקו בחוץ, דהמצוה בעצם הדבר שהמנורה דולקת. ולפ"ז אין נ"מ מי הדליקה. וכ"כ בחזו"א מנחות סי' ל' אות ח', [עי"ש שדן אם קוף הדליק]. וכ"כ במשנת יעבץ או"ח סי' ע"ה אות ד'.

בענין הפתילה של המנורה, כתב שם לדון אי צריך שתהיה משל צבור כמו השמן, והביא ממגילה י"ד א' שדבורה עשתה פתילות למקדש, ואם צריך פתילות משל צבור הרי יש לחוש שמא לא תמסור יפה יפה. בפשוטו י"ל דלא איירי שהביאה הפתילות משלה, והחומר לפתילות היה משל צבור, אלא שהיא עשתה את הפתילות עצמם.

ומה שכתב בהמשך דהי' שיעור לעובי הפתילות, וא"א לפחות או להרבות בעובי הפתילות, לא מובן דאה"נ דלא היה שייך לעשות פתילות עבות יותר, שהרי לא היה דולק כל הלילה, אבל לעשות הפתילות פחות עבות היה שייך, ואם ידלק יותר מכל הלילה - שידלק.

ומה שכתב דא"צ שמן למנורה מתרומה חדשה, דומיא דעצים שכ' הפנ"י דא"צ מתרומה חדשה, והביא מהרש"ס בשקלים רפ"ד דאף עצים צריך מתרומה חדשה, ולפ"ז י"ל דגם שמן למנורה צריך

הדלקה בשמן זית שלא הביא שלישי

הרה"ג רבי שלו' מרדכי יהב שליט"א

כבוד גליון "תורת הקרבנות" יש"כ על הגליון הנפלא

בגליון כ"ו במדור ספיקות וביאורים בענין הדלקת המנורה במקדש, הובאה קו' ספר בתי כהונה (בית ועד ס"א) עמש"כ הרא"ם (וכ"ה בב"י ריש סי' תר"ע) שכולם היו טמאים ולא יכלו לעשות שמן טהור, והרי מבואר ברמב"ם פ"א מטו"א ה"ה דשמן מזיתים שלא הביאו שלישי אינו מקבל טומאה, והרמב"ם בפ"ו מאיסורי מזבח הי"ד פסק דשמן מזיתים שלא הביאו שלישי, לא יביא ואם הביא כשר, וא"כ יכלו לעשות שמן מזיתים שלא הביאו שלישי, דאין מקבלין טומאה.

והובא דבספר מראה אש לירושלמי שקלים (פ"ד ה"ה שביב כז) כתב ליישב דמ"מ מקבל טומאה משום חיבת הקודש, דומיא דעצים ולבונה דאע"ג דלא הוו אוכל מקבלין טומאה משום חיבת הקודש. והקשה הכותב על דבריו מדברי התוס' בזבחים (לד, א) ובחולין (לו, ב) שכתבו דאין חיבת הקודש אלא בדבר שהוא עב וקשה שאין אוכל, אבל לשוויי המשקה אוכל לא מהני, וא"כ בשמן שהוא דבר לח, לא נאמרה ההלכה דחיבת הקודש, עכת"ד הרב הכותב.

ויש ליישב בזה, דבאמת נחלקו האחרונים בהבנת דברי התוס', דבמקדש דוד (ר"ס לז ושם סק"ב) נקט דודאי דיש חיבת הקודש אף במשקה, וכוונת התוס' דל"א חיבת הקודש שיהיפך לאוכל, אבל לקבל טומאת משקין ודאי מהניא חיבת הקודש, ולפי"ז ינחא תירוץ המראה אש הנ"ל. אמנם בקה"י בזבחים (סכ"ה) כתב כהבנת הרב הכותב, דלא נאמרה ההלכה דחיבת הקודש כלל בדבר לח.

ומיהו עיקר תירוץ הנ"ל תלוי בפלוגתת הצ"ח ובנו (בפסחים סוגיא דר"ח סגן הכהנים ס"ק קלג), אי חיבת הקודש נאמרה רק בעצים ולבונה דיש בהם אכילת מזבח, או אף בכל כלי שרת, ובמנ"ח (סוף מצוה קס) הוכיח דרק באכילת מזבח נאמרה ההלכה של חיבת הקודש, וא"כ שמן העומד למנורה אינו מקב"ט מחמת חיבת הקודש, ושלא כדברי המראה אש.

עוד יל"ע בתירוץ זה, דהתוס' בחגיגה (כג, א) כתבו דחיבת הקודש מכשרתו להיות אוכל, אך צריך ג"כ הכשר, וא"כ לכאז' עדיין קשה דיכלו לעשות שמן מזיתים שלא הביאו שלישי, וישמרו שלא יוכשר, דאז אין מקב"ט אפי' שיש בו דין חיבת הקודש, אמנם ד"ז תלוי בפלוגתת הראשונים וכדלהלן.

דהנה בפסחים (יח, ב) איתא דמשקין אי"צ הכשר לקבלת טומאה, ומדברי רש"י בשבת (יד, ב) מבואר דכל משקין שבעולם אינם צריכים הכשר, כיון דמתוקנין לשתיה, אך מדברי המאירי בסוגיא בשבת שם דמפרש דמשקין אי"צ הכשר, הואיל והם מכשירין את עצמן, משמע דרק שבעה משקין אי"צ הכשר, אך שאר משקין צריכין הכשר. וכן מבואר מדברי הר"ש במכשירין (פ"ב מ"ג) דמי פירות שנפל לתוכן טיפת מים הוכשרו, הרי דס"ל דמשקין צריכין הכשר, ורק שבעה משקין אי"צ הכשר, מטעמא דהם מכשירין את עצמן. וא"כ לפי"ד הר"ש והמאירי אכתי קשיא דיכלו לעשות שמן מזיתים שלא הביאו שלישי, וישמרוהו שלא יוכשר, דאז אין מקב"ט, אפי' אי שייך בו חיבת הקודש, וצ"ע.

ונשלמה פרים שפתינו' באמירת הקטורת

הרה"ג רבי יצחק משה הנדלסמאן שליט"א

כבוד רבני מערכת תורת הקרבנות שליט"א

אני עוקב בהשתאות אחרי כל הגליונות היוצאים לאור על ידיכם, כמה ריבוי תורה בעניני קדשים זה מוסיף בכל רחבי עולם התורה ומגלים נידונים חדשים ופנינים נפלאים, כה לחי.

בגליון האחרון ראיתי את קושית הגאון הר"ב גרוסברד שליט"א על אמירת פרשת הקטורת בתורת ונשלמה פרים שפתינו לפי מה שיסד מרן הגר"ח שהקטורת אינה עולה עבור הציבור, ומ"ש שלא אומרים את פרשת הדלקת המנורה וכדומה.

ויתכן להציע שאה"נ במה שאומרים את פרשת הקטורת אין בזה ענין של ונשלמה פרים, שהרי המגן אברהם בסי' א' ס"ק י"א בסופו כתב שרק האומר פרשת הקרבנות ואח"כ מוסיף לומר יהי רצון כאילו הקרבתי אז נחשב לו כאילו הקריב אבל אם קורא את הפרשה בלי אמירת יהי רצון אין זה נחשב לו כאילו הקריב, ובזה יישב את שיטת הטור שאומרים פרשת חטאת והקשה המהרש"ל שחטאת בעי ידיעה בתחילה, אלא שאם קורא הפרשה בלי אמירת היה"ר ה"ז קקורא בתורה גרידא.

ולפי"ד נמצא שבפרשת הקטורת כיון שרק קוראים את הפרשה ואת הברייתא ולא אומרים אחרי זה יהי רצון כאילו הקטרנו קטורת [ואדרבה רק אומרים "שהקטירו אבותינו" וכו'], הרי אין בזה קיום של ונשלמה פרים.

ויהי רצון שנזכה במהרה להקריב קרבנות ולהקטיר קטורת במקדש הבנוי במרום הרים אמן.

עיוכב בלקיחת אש ממזבח החיצון למנורה

הרה"ג רבי אליהו חיים הלוי לרנר שליט"א

בתורת הקרבנות גליון כו עמוד 6 העירו, לשיטת האור זרוע דעדיין לא נתחנן המזבח עד סוף ימי חנוכה, מהיכן לקחו האש למנורה והרי צריך להביא דוקא מאש של המזבח.

עי' בשבט הלוי ח"א סי' קפ"ב בגליון בהוצאה חדשה (ונמצא בריכוז כל חידושי בעל השבט הלוי חנוכה חי' סוגיות ריש סי' ט"ז) שכן הקשה מרן שליט"א, וכתב דמכאן היה ההכרח של המהרש"א שבת כ"א ב' וגם החת"ס שהובא שם לומר בפשיטות דהמזבח נתחנן קודם שהדליקו המנורה, אך כתב דצ"ל להאז"ז דאף אם הוי אש תמיד לעיכובא היינו דוקא אם יש מזבח, אבל שנעכב בשביל זה הדלקת המנורה כשאין מזבח לא שמענו עכת"ד.

ולפי זה מתיישב גם מה שדן הכותב שליט"א בשם המשמר הלוי כיו"ב לענין גחלים של קטורת דבמקום שאין מזבח מהיכן יטלו האש, דנימא ג"כ כנ"ל דהיכא דאין מזבח לא נעכב הקטורת הקטורת בשביל זה.

ברכה על אכילת קדשים פחות מכזית

הרה"ג רבי דוד רוטר שליט"א

כבוד מערכת הגליון הנכבד "תורת הקרבנות".

מה נהדר היה המראה הגדול הזה, בעת אשר הגיעו גליונות "תורת הקרבנות" לבתי המדרשות, מיד עטו עליהם הלומדים כמוצאי שלל רב, בשקיקה לזון עיניהם מן הקודש, וע"ז אמר הכתוב ומצדיקי הרבים וגו', אשריכם ואשרי חלקכם.

במה שהעיר בגליון כ"ו הגאון רבי ח"מ הלוי שטיינברג שליט"א על מה שתירצו דאף להביה"ל דמצות אכילת קרבן בפחות מכזית מ"מ יכול לברך בלשון אכילה, כיון דבאמת מצותה בזכית רק שיכול להיאכל ע"י כמה כהנים דמצטרף אכילתן יחד לשיעור כזית. והעיר הוא דאכתי לא סגי בהכי דלשון אכילה הולך על אכילת הכהן עצמו והוא אינו אוכל כזית.

לכאור' הדבר כן הוא היכא דמברך "לאכול" דאז קאי על מעשה ידיה, אבל היכא שמברך "על אכילת" שפיר אפשר לומר דמברך על קיום מצות אכילת הקרבן האמורה בתורה המתקיימת ע"י כל הכהנים, וכל כהן שיש לו חלק במעשה המצוה מברך עליה.

ומה שהקשה דמברך על חלק מהמצוה ולא מצינו שתקנו לכתחילה ברכה על חלק ממצוה, י"ל דמה שלא תיקנו לברך על חלק ממצוה, היינו היכא שמקיים חלק ממצוה אשר כולה מוטלת עליו, אבל גבי מצות אכילת קדשים דלפי הנ"ל איתרבי בפירוש דקיום מצותה אפי' לכתחילה הוא ע"י כמה כהנים, וכמו שדרשו בת"כ (ויקרא ו, ט) וזהו כוונת הכתוב 'ואכלו אותם אשר כופר בהם' דהיינו שיאכל מהקרבן כזית ע"י כמה כהנים, א"כ הכהן האוכל חלק מכזית מקיים לגמרי כל המצוה המוטלת עליו, דזהו אשמועינן קרא דיש לכל כהן מצוה לאכול אפי' פחות מכזית כדי שעיד"ז יאכל מן הקרבן כזית בצירוף אכילת השאר, ומה לן אם נצטוה ע"ז רק כדי להשלים חלק ממצוה, וק"ל.

פסול מטושטשין בפתיולי הציץ

הרה"ג רבי אברהם כהן שליט"א

כבוד המערכת החשובה – תורת הקרבנות

בגליון כ"ה כתב הרה"ג רבי יעקב משה כהן שליט"א לגבי פסול מטושטשין בפתיולי הציץ, עפ"י מה שאמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א דמקום המכוסה בבגדי כהונה אין בו פסול מטושטשין, דלפי"ז אם המצנפת מכסה את פתיולי הציץ אין בהם פסול מטושטשין.

הנה ברש"י בחומש שמות [פרק כ"ח, ל"ז, ופרק ל"ט, ל"א] מבואר שהיו פתיולי הציץ מעל המצנפת, דהיו ג' פתילים שנים בב' צידי הציץ ואחד באמצע מלמעלה, והיה קושרם יחד מאחוריו למול עורפו

ניתן להשיג את החוברת הנפלאה
הלכתא למשיחא

ח"ב על חודש אדר

בטל" 03-5798764

או בדוא"ל 6784@diner@gmail.com

והיו כעין כובע על הציץ. וכן נראה מלשונו של הרמב"ם פ"י מכלי המקדש ה"ג שכתב "וקושר הציץ למעלה מן המצנפת", דזה ודאי שאין כוונתו לציץ ממש, שהרי הציץ היה על המצח והמצנפת על הראש, אלא כדפרש"י דלעיל דהיינו שחוטי הציץ היו על המצנפת. וכך איתא בספר עבודת הקרבנות ח"א סי' י"ג סדר לבישת בגדי כהן גדול, בביאור סוף אות ה' בשם התפארת ישראל, וא"כ היו פתיולי הציץ גלויים, ושייך בהם פסול דמטושטשין.

ופסול דחציצה ג"כ שייך בהם, שהרי כתב בעבודת הקרבנות שם בשם התפארת ישראל, דלרש"י שהיה פתיל תכלת באמצע הציץ צריך לומר שלא היה זה באמצע ממש, דא"כ לא היה יכול להניח תפילין בראשו מפני הפתיל הנמצא שם, והוסיף "ואפשר כשהיה מניח תפילין היה כופף הפתיל האמצעי קצת למן הצד", ומשמע שאין אפשרות שיהיה הפתיל עובר מעל התפילין, דנמצאו התפילין חוצצות בין הפתיל לראשו.

ויה"ר שנזכה לראות במהרה כהן גדול לבוש בבגדיו

הנחת לחם הפנים על השולחן

הרה"ג רבי דוד רוטר שליט"א

במה שהקשה בגליון כ"ו הרה"ג ר' אהרון סגל שליט"א היאך היו עורכים לחם הפנים שהיה אורכו עשרה טפחים לרוחב השולחן שהיה רוחבו ששה טפחים והיה יוצא שני טפחים מכאן ושנים מכאן כמבואר ברמב"ם והלא הסניפים מעכבים בעדם מלצאת. אינה מובנת קושייתו, דברדב"ז שהביא מבואר דאדרבה לשי' הר"ם היה כופלו בשעת הנחה והיינו שתוך כדי הנחתו היה כופלו ומניחו, וליכא מ"ד שהיה מניחו כשהוא פרוס ואח"כ כופלו.

ומש"כ הרדב"ז שבגמ' משמע שבשעת עריכה היה כופל, לאו היינו בשעת עריכתו על השולחן אלא בשעת הכנתו, וכמו שכתב שם "וכל הדפוסין כך היתה צורתן", דהיינו עם דפנות מקופלות, והר"ם סובר דבשעת הנחתו על השולחן היה כופל, וכמש"כ הרדב"ז שם, ומש"כ הר"ם "נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן" וכן כוונתו שתהיה החלה יוצאת מכאן ומכאן לולא שכופלה, ופשוט.

ברכת שעשה לי כל צרכי לאחר העבודה

הרה"ג רבי דוד רוטר שליט"א

במה שכתב בגליון כ"ו הרה"ג ר' ברוך ברשנקו שליט"א שלא היו הכהנים מברכים דאין חשיב שחסר בצרכיהם, בעבודתם תיכף בקומם ולא לבשו נעליהם, וכמו ביו"כ ות"ב ובאבל.

לכאור' אין ראייה כלל מכל הנ"ל, דהרי במקום שנוהגים לכתחילה לילך בלא מנעלים ודאי מברכים דאין חשיב שחסר בצרכיהם, והכ"נ כהנים בשעת עבודה אין עומדים ללכת עם מנעלים והוו כמקום שאין הולכים במנעלים, משא"כ באבל ובתענית שעשוי ועומד לילך עם מנעלים רק שאינן נועל ומחסר בצרכי מחמת אבילותו או תעניתו בזה אינו יכול לברך, והדבר צריך הכרע. בהודאה כפולה ומכופלת על פועלם הגדול

להגדיל תורת הקדשים ולהאדירה

יסוד המזבח
נידונים יסודיים בהלכה

בדין פסול לינה בשמן בעודו על המנורה

הרה"ג רבי גימפל ליפשיץ שליט"א - אנטווערפן

כבוד מכון תורת הקרבנות

נהייתי לקבל את גליונכם החשוב מחודש כסלו, וראיתי שהבאתם קושיא על תי' של התוס' הרא"ש והב"י שכתבו, דנתנו את כל השמן בנר ונשאר השמן שמונת ימים, וקשה דא"כ נפסל השמן בלינה כיון שנתקדש במנורה שהיא כלי שרת, וכן יש לעיין בכל יום לגבי הנר מערבי שהיו נותנים בו שמן כמדת חברותיה ודולק כל הלילה וכל היום מ"ט לא נפסל השמן בלינה. והבאתם מש"כ המקדש דוד סי' כ"א, שרק בנר מערבי אין הלינה פוסלת משום שהוא צריך לדלוק תמיד אותו השמן אינו נפסל בלינה, וכמו אברים כשהם על המערכה, והלחם על השלחן כיון שהם בשעת עשיית מצותם אינם נפסלים בלינה, ולפי"ז כתבתם דה"ה במנורה כיון שיש קיום מצוה כל זמן שלא כבו אינו נפסל בלינה.

והנה צ"ע מש"כ המקדש דוד, דלהכי השמן שבנר המערבי אינו נפסל בלינה כיון שזה בשעת עשיית המצוה, וכמו שאינו נפסל בלינה לחם שעל השלחן ואברים שעל המערכה.

דהנה איתא בזבחים דף פ"ז ע"א, בעא מיניה רבא מרבה לינה מועלת בראשו של מזבח או אינה מועלת בראשו של מזבח, היכי דמי אילימא דלא ירדו השתא לנו בעזרה אמרת דלא ירדו בראשו של מזבח מיבעיא, ואלא דירדו לשלחן מדמינן לה, דתנן אפילו הן על השלחן ימים רבים אין בכך כלום, או דלמא לקרקע מדמינן לה, א"ל אין לינה בראשו של מזבח, קיבלה מיניה או לא וכו', לן בראשו של מזבח מקטר והולך לעולם, ירדו רבה אמר יעלו, רבא אמר לא יעלו, ש"מ לא קיבלה מיניה ש"מ. וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהל' פסוה"מ דאם ירדו לא יעלו.

והנה התוס' בד"ה לשלחן וכו' כתבו, דהא דלינה אינה מועלת בראשו של מזבח הוא מכיון דנעשה לחמו של שלחן עיי"ש, ולפי"ז הא דמדמה הגמ' מזבח לשלחן, מוכח מזה דטעמא דרבה שסובר דאינה לינה מועלת בראשו של מזבח, הוא כיון דנעשה לחמו של מזבח, ורבא סובר דלינה מועלת דאינו נעשה לחמו של מזבח, ואינו דומה מזבח לשלחן.

ובביאור הטעם דחלוק מזבח משלחן נראה, דבחי' הגרי"ז זבחים דף פ"ז ע"א ד"ה לינה מביא מהגר"ח, שהטעם שאין לינה מועלת בראש המזבח, שבהעלאת האימורים על גב המזבח נחשב כאילו התחילה הקטרתם, שהעלאת נחשבת תחילת הקטרה, וכיון שבזמן עמוד השחר זה נחשב שהם באמצע ההקטרה על גבי המזבח אינם נפסלים בלינה, ורבא שסובר שלינה מועלת בראש המזבח סובר שכיון שמקום הקטרה הוא על המערכה, לכן ראש המזבח אינו נחשב שזה כבר תחילת הקטרה, רק זה הכנה שיגיע להמערכה, אבל זה לא מקומו לכן לינה מועלת שם.

אבל אם יהא מונח האימורים בראש המערכה לכו"ע אינה לינה מועלת, וכן מבואר ברש"י ד"ה אילימא שכתב, אותן שמצאו בשחר בראש המזבח שלא במערכה. מבואר מרש"י שספק הגמ' הוא באופן שהיו האיברים בשעת עלות השחר על המזבח, אבל באופן שהיו האיברים על המערכה עצמה פשוט הדבר שאין לינה פוסלת אותם, וכ"כ המנ"ח מצוה צ' לבאר דברי רש"י בחומש, וכ"כ הקרן אורה ד"ה

ר"ח אמר וכו', וכן מבואר במפרש על מס' תמיד דף כ"ט ע"א ד"ה האברים, שגורס שהיו סודרין האברים ע"ג האש שלא יפסל בלינה, והטעם בזה דאם האברים הם על המערכה אז נחשב שהתחיל הקטרה ונעשה לחמו של מזבח אליבא דכו"ע, ואין לינה מועלת שם, ולכן כשהלחם על השלחן זה כמו שמונח האברים על המערכה שזה מקומו שצריך להגיע ונעשה לחמו של השלחן.

מבואר להדיא בתוס' דהא דאין לינה מועלת בראש המזבח הוא דנעשה לחמו של מזבח, וכמו שאין לינה מועלת בלחם שעל השלחן שנעשה לחמו של השלחן, וא"כ בשמן של נר מערבי או של המנורה ל"ש שהשמן נעשה לחמו של המנורה, דהדלקת המנורה זה רק מצות הדלקה שבמקדש, משא"כ הקטרת האיברים והאימורים יש דין הקטרה על האברים, לכן זה נעשה לחמו של מזבח, וכן בלחם שעל השלחן יש דין עריכה של הלחם על השלחן, ולכן זה נעשה לחמו של השלחן, אבל בהדלקת נרות אין דין הדלקה על השמן, רק יש מצות הדלקה על הגברא, ולכן ל"ש לומר שהשמן נעשה לחמו של המנורה, וצ"ע מש"כ המקדש דוד לדמות דכמו שאין לינה מועלת בראש המזבח ובלחם כיון שזה באמצע עשיית המצוה, ה"ה בהדלקת נרות, ולפי המבואר בתוס' הטעם שאין לינה מועלת במזבח ובלחם שעל השלחן הוא משום שנעשה לחמו של המזבח או השלחן ולא משום שזה באמצע עשיית המצוה, ואין לדמות הדלקת נר שמן שבמנורה ללחם ומזבח, והדר קשה על תי' של התוס' הרא"ש והב"י שיפסל השמן בלינה.

והנראה בזה דאיתא בתמורה דף י"ד ע"א, והא תניא זה הכלל כל הקרב ביום אין קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה קדוש בלילה וכו'. ובתוד"ה כל הקרב בלילה, פירש"י בשלהי שתי הלחם כגון שמן למנורה, ולא נראה דמה קדושה שייכי ביה הא לית ביה קדושת כלי, ובשטמ"ק [אות מ"ח] כתב, דלא שייך קדושת כלי אלא בקדשי מזבח, וגם לא קרי בכל התלמוד קרב אלא בקרבנות, הנה בשטמ"ק משמע דהם שני טעמים חלוקים, א] דאין קדושת כלי אלא בקדשי מזבח, ב] ועוד דלשון קרב לא מצינו אלא בקרבנות.

מבואר דנחלקו רש"י ותוס', דרש"י סובר דהדלקת המנורה תורת הקרבה עליה והמנורה היא כמזבח לענין שמדליקין בה, ותוס' ס"ל דאין ההדלקה אלא מצוה שבמקדש אבל אין עליה תורת הקרבה, ועיין בצאן קדשים שהאריך בדברי התוס' ואכמ"ל.

ובספר גור ארי' יהודה [לבנו של הגר"מ זעמבא] הביא בשם אביו, שדן בדין שמן למנורה אם יש בו פסול דממשקה ישראל, וכן פסול דבע"מ, ותלה במחלוקת רש"י ותוס', דלפי רש"י דהדלקת המנורה על ידי שמן שבה חשיבא כהקרבה, והיינו דדמי הדלקת השמן במנורה להקרבת קרבנות במזבח, דמקום הקרבת השמן הוא במנורה, יש בו פסול דמשקה ישראל, ובעל מום, אבל לשיטת התוס' דאין להדלקת המנורה תורת הקרבה אין בו פסול דמשקה ישראל.

והנה האבני נזר או"ח סי' תק"ב כתב לבאר, הא דבמצות נר חנוכה אמרינן כבתה אין זקוק לה, דתקנת המצוה תיקנו על פי הנס שהיה באותו זמן, והנס היה הא דמצאו שמן טהור ולא הזקקו להדליק בשמן טמא ולבא לדין טומאה דחוייה בצבור, וכל זה היה בגוף ההדלקה, דכשהשמן טמא יש בו פסול ובעינן לדין דחי' בצבור, אולם אחר שכבר הדליקו את המנורה פקע טומאת השמן, וכדין פגול נותר וטמא שהעלן על המזבח ומשלה בהם האור דפקע איסור מהם, כמבואר בזבחים דף מ"ג ע"ב, וכן הוא בדין מזבח הפנימי, וכתב האבנ"ז דהמנורה אף היא דינה לענין זה כדין מזבח הפנימי,

שלאחר משילת האור אין לינה פוסלת אף בירדו קודם עמוד השחר משום שמשלה בהם נעשה לחמו של מזבח, וכיון שכבר נעשה לחמו של מזבח אינו נפסל בלינה.

והנה לפי המבואר לעיל דאם האברים מונחים ע"ג המערכה לכו"ע אין לינה מועלת, ולפי רש"י דסובר דהדלקת שמן שבמנורה הוי כהקרבת קרבן על המזבח, י"ל דשמן שבמנורה נחשב ע"ג המערכה דזה מקום השמן וכמו לחם שעל השלחן ולכו"ע אין לינה מועלת.

ולפי המבואר מיושב בב' אופנים מה שהקשו על התוס' הרא"ש והב"י דיפסל השמן שבמנורה בלינה, א' דלפי האבנ"ז שכתב דכשהדליק שמן שבמנורה הוי משילת האור ונעשה לחמו של מזבח ואינו פוסל בו לינה, ב' או שי"ל דנחשב השמן שבמנורה דמונח ע"ג המערכה דאין לינה מועלת בו.

עיי"ש דביאר זאת, ואף בה נאמר דשמן שבה שמשלה בו האור פקע פסולו, וא"כ אף אם היו מדליקין באותו זמן בשמן טמא היה פוקע פסולו והיה כשר להדלקה לכתחילה, וא"כ כל הנס היה צריך לשעת הדלקה, ועל כן תקנת חכמים בהדלקת נר חנוכה היתה בעיקר על ההדלקה, ואם כבתה אין זקוק לה עיי"ש.

מבואר בדבריו דמדמה הדלקת שמן המנורה להקרבת קרבנות על המזבח, והוא כפירש"י דקרי לשמן דבר הקרב בלילה, וצ"ע שלא העיר דמדברי התוס' מבואר דהדלקת המנורה זה מצוה שבמקדש.

והנה מבואר מהאבנ"ז שהדלקת השמן שבמנורה הוי משלה בהם האור ונפקע פסולו, וכמבואר בזבחים דף מ"ג שדבר שנתפגל ומשלה בהם האור פקע פיגולו, וברש"י שם ד"ה לא צריכא ובתוד"ה הקומץ מבואר, שפקע פסולו משום שנעשה לחמו של מזבח.

ובחי' רעק"א כריתות דף י"ד ד"ה דפקע, והקרון אורה זבחים דף פ"ז ד"ה ובהחזירן, והרש"ש תמיד דף כ"ח ע"ב ד"ה סודרן כתבו,

גפן של זהב קושיות ותמיהות בהלכה

דורקת שמן במקדש מכלי לכלי

הגאון רבי נפתלי צבי ראטטענבערג שליט"א

יין ושמן לחבירו - וחייב להטיף לו שלש טיפין. הרכינה ומיציית - הרי הוא של מוכר. והחנווני אינו חייב להטיף שלש טיפין. רבי יהודה אומר: ערב שבת עם חשכה - פטור.

ומעתה יש להתפלא מדוע כלפי מידות השמן בבית המקדש, לא מצינו האיך היו מערים השמן מכלי לכלי באופן שתהא כל המידה מדוייקת, וצע"ג. [ורק כלפי בירוצי המידות דנו בש"ס שם במנחות וכן ברמב"ם מה עושים בהם, אבל אין בזה שייכות לנידון דיין].

ושבו הראוני שבספר קרן ישועה (להגה"ק רבי יהושע שפירא זצ"ל), מאמרי כסלו - טבת מאמר ד' הלל והודאה (אות ו'), כתב ליישב קושיית הב"י מדוע תקנו ח' ימים חנוכה, וז"ל: דבאמת גם ביום הראשון היה הנס, משום דבהפך עצמו לא דלק השמן, רק שפכו להמנורה, ובהפך הלז לא היה בו אלא להדליק יום אחד מצומצם בלבד, והדבר ידוע שאין באפשרות להריק שמן מכלי אל כלי, שלא יהיה נותר בהכלי הראשון כלל, והחוש מעיד על זה מפני שהוא דבר שמן ומסתבר, וממילא גם ביום הראשון עצמו היה נס שדלק כל היום וכל הלילה כולו (עכלה"ק), והרי שכבר הרגיש בנקודה זו כי אין השמן מתרוקן לגמרי מכלי לכלי, אבל לא פירש לנו מה היו עושים בשבין זה באופן קבוע בבית המקדש, וכן בפך שמן זה הרי לכאורה היה מיועד להדלקת המנורה ליום אחד, והאיך היו מתכוונים להוציא משם כל השמן, וצ"ב.

ב ואב"ד קהל חסידים-קאסאן ומו"צ בעיה"ת בית שמש שנינו במשנה במסכת מנחות (דף פ"ז ע"ב) שבע מדות של לח היו במקדש: הין, וחצי הין, ושלישית ההין, ורביעית ההין, לוג, וחצי לוג, ורביעית לוג. והובא כל זה ברמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק א').

ונתקשיתי מאד האיך היו משתמשים עם כל אלו המידות בבית המקדש למדידת השמן, שהרי הדבר ידוע שכשמריקים שמן מכלי אל כלי נשאר מעט שמן דבוק בשולי הכלי, והרי למנחות בעינין שיעור מדוייק של שמן, ואם נאמר שהמידות היו מחזיקים מעט יותר, [אף שזה דחוק], והיינו שלקחו בחשבון מה שנשאר דבוק בשולי הכלי, עדיין יקשה דא"כ אם המתין הכהן בשפיכתו מעט מהכלי הרי נשך לו יותר שמן.

והרי יש לנו בזה סוגיא שלימה במסכת ביצה (כ"ט ע"א) כלפי דיני מקח וממכר, דאיתא שם שאבא שאול בן בטנית היה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותן ללקוחות ביום טוב. ולחכמים הי עושה כן אף בחול, מפני מצוי המדות.

ומבואר בגמרא שהוא וחבריו הביאו את מיצוי המדות לגזברים והם אמרו שאינם מחוייבים בזה, אלא שהואיל והחמירו על עצמם יעשו מהם צרכי רבים.

עוד שנינו במשנה במסכת בבא בתרא (דף פ"ז ע"א) המוכר

מהלכות הבאת מחצית השקל הרה"ג רבי שמשון דינר שליט"א

משמיעין על השקלים

א. באחד באדר בית דין מכריזין על השקלים.¹

ב. יש אומרים שבי"ד שולחין שליח לכל ערי ישראל להכריז², ויש אומרים שבי"ד שבכל עיר ועיר מכריזין לבני עירם ולכפרים שסביבותיה.³

ג. בחו"ל מכריזין קודם ר"ח אדר, כל מקום לפי המרחק, באופן שיספיקו להכין שקלים ולהביאם לירושלים עד ר"ח ניסן, ואפי' מתחילת החורף.⁴ וי"א שאין מכריזין בשום מקום קודם אדר,⁵ וי"א שבשנה מעוברת מקדימין בני חו"ל ומכריזין באחד באדר ראשון.⁶

קריאת פרשת שקלים

ד. וי"א שבקריאת פרשת שקלים מקיימין מצות הכרזה על השקלים,⁷ וי"א שבזמן שביהמ"ק קיים אין קורין פרשת

1. משנה ריש שקלים, ופי' בירושלמי שם כדי שיביאו שקליהן בעונתן, ובבבלי מגילה כ"ט ב' מב' משום ששואלין ודורשין שלשים יום קודם, ובגמ' שם י"ג ב' מבואר דהוא בשביל להקדים שקלינו לשקלי המן, אכן בפ' תלמיד רשב"ש ריש שקלים כתב דדרשא בעלמא היא, ועיקר הטעם לדרוש בהלכותיו או כדי שיביאו שקליהן. וברמב"ם פיה"מ שם כתב מכריזין עליהם כדי שיכין כל אחד ואחד שקלו כדי שתהא תרומת הלשכה בעונתה, ולטעמיה אזיל דעדין אין מביאין את השקלים עד ט"ו באדר כדלהלן.

2. ויש להסתפק אם יכולין להכריז בלילה או שצריכין להכריז ביום וצ"ע. כן משמע ברא"ש וברע"ב ריש שקלים, וכן מבואר בפ' רבינו משולם שכתב שמשמיעין מתחילת חודש אדר כדי שילך השליח ט"ו יום יובא ט"ו יום.

3. תלמיד רשב"ש ריש שקלים.
4. ירושלמי ריש שקלים לפי המאירי שם ומהר"א פולדא, ושקל הקודש פ"א ס"ק נ"ח וביה"ל שם ע"ש. וברש"ס שם כתב שתחילת החורף היינו ר"ח שבט, ובשו"ת חקרי לב או"ח ס' קל"ב נקט שהוא מחצי חודש כסלו, וע"ע שקל הקודש בביה"ל שם שדן אם הוא מתחילת חשוון. אך לכאוי' תלוי בכל דור לפי המרחק למקומות שיש יהודים, ולשקל הקודש שם בעינן עוד חודש בשביל מי שאין לו מעות שיספיק לבקש מעות. [ויתכן שלעתיד לבוא לא יצטרכו לזה כלל דאפשר לבוא מכל מקום במהירות, ע"י כלי תחבורה. וכן יתכן שיוכלו להעביר לגזברים בהעברה בנקאית וכדו', והגזברים יזכו שקלים לכולם].

5. מסקנת הירושלמי לדעת הרש"ס, וביאר משום דיש לחוש שיגיעו שקלים חדשים לידי הכהנים ויקריבו מהם קודם ניסן, ועדיין לא נחשבת תרומה חדשה, דהוי כביכורים קודם עצרת. וכן הוא לרוב האחרונים מפרשי הירושלמי, למאי דקי"ל תורמין על העתיד לגבות, דא"צ להכריז קודם משום שבר"ח ניסן תורמין על כל מי שעדיין לא הביא, והרחוקין יכולים להביא עד עצרת והרחוקים יותר עד סוכות. וכן משמע קצת מסתימת הרמב"ם פ"א משקלים ה"ט דלא כתב שבחול"ל מכריזין קודם, (אמנם בשו"ת חקרי לב שם כתב דהרמב"ם סמך על מש"כ בפ"ב ה"ד ע"ש), וכן בפי"ה ריש פ"ג דשקלים כתב שהרחוקים מביאין עד עצרת או עד סוכות.

6. פני משה שם, עי"ש שמבואר מדבריו דהתקנה להשמיע דווקא באדר, ובשנה מעוברת אפשר בשני האדרים אלא שאין מקדימין כ"כ לאדר ראשון דסגי בשלשים יום, אך בחו"ל שצריך יותר משלשים יום מקדימין לאדר ראשון, אבל בשנה פשוטה אין מקדימין קודם חודש אדר, עי"ש.

7. מבואר מרש"י מגילה כ"ט א' ועוד ראשונים שם שכתבו שקורין פרשת שקלים להודיע לעם להביא שקליהן באדר, וכן נראה במאירי שם שכתב שבאחד באדר משמיעין על השקלים ועושים עוד השמעה אחרת

שקלים.⁸

ה. קטן פחות מבן י"ג פטור מקריאת פרשת שקלים,⁹ אבל יכול לקרות בתורה ולהוציא את הרבים ידי חובתן.¹⁰

זמן נתינת שקלים

ו. בכל שנה¹¹ מאחד באדר מתחילים ליתן מחצית השקל,¹² וי"א שמתחילין ליתן מט"ו אדר.¹³

מי חייב בנתינה

ז. הכל חייבין במחצית השקל כהנים¹⁴ לויים¹⁵ וישראלים,

שקורין פ' שקלים עי"ש.

ועיין בבנין שלמה סי' נ"ד שתמה מ"ט הוצרכו לעשות שתי הכרזות, הכרזת ב"ד וקריאת פ' שקלים, ותירץ דקריאת התורה בעינן לבעלי מלאכה שלא ישמעו את ההכרזה בחול ורק בשבת מתאספין בביהכ"ס, ובעי נמי הכרזה בא' באדר בשביל קטן שיהיה גדול עד א' ניסן, שפטור מקריאת התורה ומכריזין עבורו משום שבא' בניסן יהיה בר חיובא. ובהגהות חשק שלמה ריש שקלים הוסיף עוד דהצריכו הכרזה בשביל אותם הכפרים שאין להם עשרה לקרות בס"ת, והצריכו גם לקרות בתורה כדי שידעו פרטי הדינים כמה צריכים ליתן ומי חייב ליתן וכדו'.

8. בנין שלמה סו"ס נ"ד דרק בזמן החורבן דבטלו שקלים והכרזה, נתקן שיהיו קורין ויהא נחשב כמו הבאת שקלים, אבל בזמן הבית כיון שמביאין שקלים ממש ומכריזין באחד באדר אין צורך בקריאה זו. וכן משמע מלשון החינוך מצוה ק"ה שכתב "ועכשיו בעוונותינו שאין לנו מקדש ולא שקלים נהגו כל ישראל לזכר הדבר לקרות בביהכ"ס בכל שנה ושנה פרשה זו של כי תשא וכו'", וכן נראה מלשון ספר השלחן (תלמיד הרשב"א) הלכות תפילה שער ששי ע"ש.

9. כ"כ בנין שלמה סי' נ"ד, עי"ש שאף שבזמן שאין בית המקדש קיים מסתפק שם אם קטן שיהיה גדול עד א' בניסן חייב בקריאת פ' שקלים ומצדד לכאן ולכאן, וכן מצדד שם דכשיגיע א' ניסן מחוייב לקרות לעצמו פ' שקלים, עכ"פ אם לא שמע פ' שקלים בזמנו ע"ש, ה"מ בזמן שאין ביהמ"ק קיים דחייב פ' שקלים הוא יזכר להבאת שקלים, וכל שיהיה מחוייב בזמן הבאת שקלים יש לדון אם חייב ג"כ בקריאה זו, אבל בזמן הבית שקריאת הפרשה הוא בשביל הכרזה על הבאת שקלים, כל שבזמן ההכרזה הוא קטן אינו מתחייב בקריאה זו.

10. בנין שלמה שם, דאף דבזמן שאין ביהמ"ק קיים י"א שאינו יכול לקרות פ' שקלים בציבור וי"א שאף לא יעלה למפטיר גם כשש"ץ קורא, (עי' רמ"א או"ח סי' רפ"ב סעיף ד' ובגליון רעק"א שם ומשנ"ב ס"ק כ"ג וביה"ל שם), זהו משום שחייב הקריאה הוא זכר להבאת השקלים, אבל בזמן הבית שחייב הקריאה הוא לצורך השמעה על חיוב הבאת שקלים אף קטן כשר לזה, דמה בכך ששומעין מאינו בר חיובא.

11. רש"י מלכים ב' י"ב ה' ורמב"ם פ"א משקלים ה"א ורש"ס ריש שקלים, וכ"כ הר"ם מגילה כ"ט ב' דמהא דבעינן תרומה חדשה ילפינן דצריך לשקול בכל שנה.

12. רש"י ערכין ד' א' ותוס' קידושין נ"ד א' ד"ה מועלין, וכתובות צ"ט א' וכן משמע במדרש תנחומא ובפסיקתא רבתי ריש פ' כי תשא וברוקח סי' רל"ג. ובשפת אמת תענית כ"ט א' כתב, דמה"ט 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' משום שנדבו בני ישראל שקלי הקודש בשמחה גדולה, וכיון שקיבלו עליהם בשמחה עדיין השמחה נמצאת באדר.

13. מב' בר"ח מגילה כ"ט ב' וברמב"ם פ"א משקלים ה"ט, עי' שקל הקודש שם ס"ק ס', ועי' לקמן פרק ח' סעיף י"ג.

14. רמב"ם פ"א הלכה ז' כרבי יוחנן בן זכאי במשנה שקלים פ"א מ"ד, וכן פסק בפי"ה מ"מ שם. אמנם בפי"ה מ"מ אבות פרק ג' משנה ה' פירש כבן בוכרי שכהן פטור וצ"ע.

15. משנה שקלים שם משנה ג' ורמב"ם שם, ולדעת רוב הראשונים

פוסק³⁰, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו³¹, ואם התנה בלי נדר, י"א שאינו חייב לשקול בכל שנה³², ויש מחייבים³³.

יב. מי שהיה פטור בר"ח ניסן (שהיה קטן או פחות מבן עשרים), ונעשה בר חיובא במשך השנה פטור מלשקול באותה שנה³⁴, ויש מי שאומר שביום שנעשה בר חיובא חייב לשקול³⁵.

שיעור מחצית השקל

יג. שיעור מחצית השקל הוא י"ב מעות³⁶. ואם ראו ב"ד שיש צורך להוסיף מוסיפין ובלבד שתהא יד כולן שוה³⁷.

יד. צריך להביא כולו בפעם אחת ולא בכמה פעמים היום

גרים ועבדים משוחררים¹⁶, ועבדים עבריים¹⁷ וחציו עבד וחציו בן חורין¹⁸, אבל נשים ועבדים פטורים¹⁹, וכן טומטום ואנדרוגינוס פטורים²⁰, וי"א שטומטום ואנדרוגינוס חייבין, וי"א שאף נשים ועבדים חייבין²².

ח. כל הפטורים ממחצית השקל, אם נתנו מקבלין מהם²³.

ט. קטן פחות מבן י"ג או שלא הביא שערות פטור²⁴.

י. י"א שמבן י"ג והביא ב' שערות עד בן עשרים, פטור ממחצית השקל²⁵. ואפשר דה"ה יותר מבן ששים פטור²⁶.

יש לדון אם כהנים ולויים חייבין מבן שלשים או מבן י"ג²⁷ או מבן עשרים²⁸, ויש שכתבו שכולם חייבין מבן י"ג עד סוף ימיהם²⁹.

יא. קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו

30. שקלים שם משנה ג' ורמב"ם שם הלכה ז', והטעם מבואר במגן אברהם סי' ת"ע בשם הגהות סמ"ק דהוא משום נדר, אמנם בפ"י תלמיד הרשב"ש מבואר דהוא תקנת חכמים, וברוקח סי' ל"ג כתב משום חינוך, ובשקל הקודש בביה"ד ד"ה קטן כתב משום דאם רוצה אביו לשקול בשבילו, חייב לקבל עליו לתת תמיד בתורת חינוך דאל"ה עובר משום "לא ירבה".

31. רמב"ם שם.

32. שקל הקודש שם בדעת הסמ"ק ומגן אברהם הנ"ל דהוי משום נדר.

33. שם בדעת החולקים דהוי תקנת חכמים.

34. בנין שלמה סי' נ"ד, וכן מב' מדברי התפארת יעקב על המשניות ריש פ"ב דשקלים. ויש להסתפק באופן שכלו השקלים במשך השנה ד"א דחוזרין ושוקלים שוב מכל ישראל, אם כל מי שהיה קטן בר"ח ניסן פטור אף מזה.

35. שפתי צדיק (ד' פרשיות אות ו') ע"ש שנסתפק בזה מצד איסור "לא ירבה" שנותן מחצית השקל על פחות משנה, ומסקנתו שחייב ליתן. וכתב עוד דלפ"ז קטן ששקל אביו עברו בשנים קודמות, לא ישקול עברו בשנה זו שיגדיל, כדי שיקיים הבן בעצמו המצוה כשיגדיל.

ולכ' לפ"ז לדעת רש"י דבן עשרים מונין משנה לשנה נמצא דמיד לאחר ראש השנה ישקלו כל מי שיהיה בן עשרים בשנה זו, אמנם יתכן לדעת רש"י בב"מ נ"ח א' דהמביא מפרוס החג ואילן נותנו בתקלין עתיקין, אינו נוהג אלא במי שהיה בר חיובא קודם פרוס החג.

36. רמב"ם פ"א משקלים הלכה ב' ג'. בפרטים אלו ישנה אריכות רבה וכן בדיון תוספת הקלבון ואכ"מ.

37. ראב"ד שם הלכה ו' ורמב"ן פרשת כי תשא ורא"ש שקלים פ"ב מ"ד בפ"י ה' ועוד ראשונים בפ"י המשנה שם, שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלים דרכונות חזרו לשקול סלעים וכו', משום שהיו צריכין הרבה לעבודות הבית, אלא דבעינן יד כולן שוה כדאי' במשנה שם משום דכתיב העשיר לא ירבה.

ועי' הר אפרים שקלים פ"ב ה"ג דנקט דהוי תקנה בפנ"ע ולא תקנוהו כחוק ממצות מחצית השקל, ונפק"מ שא"צ ליתן כולו בפעם אחת (לסוברים) שצריך בפ"א כדלהלן) משא"כ לרמב"ם שנותנים לעולם מחצית של אותו הזמן צריך ליתן כולו בפעם אחת.

גם זה כר"י בן זכאי, דלבן בוכרי אף לויים פטורים.

16. משנה שם ורמב"ם שם.

17. תפארת ישראל שם.

18. מנחת חינוך מצוה ק"ה אות ג', דאפי' למ"ד עבדים פטורין הוא חייב כמו כל המצוות דחייב מצד החלק בן חורין.

19. משנה שם לפי רוב הראשונים וכ"פ הרמב"ם שם והמגן אברהם סי' תרצ"ד, והטעם כתבו הרא"ש והרע"ב דכתיב "ונתנו איש כופר נפשו" איש ולא אשה, ועבדים דינם כנשים, והרלב"ג כתב דכתיב "בני ישראל" ולא בנות ישראל. והמאירי כתב משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, [וע"ע שער המלך סוף הל' מילה ומנ"ח מצוה ק"ה דשקלים לא נחשב מ"ע שהזמן גרמא, ואעפ"כ נשים פטורות משום דכתיב איש ולא אשה]. והרש"ס כתב משום דכתיב "כל העובר על הפקודים" ואשה אינה יוצאת למלחמה, ועבדים הוקשו לנשים. ובקריית ספר כתב דלא נחשב מ"ע שהזמן גרמא ואעפ"כ ס"ד דנשים חייבות משום דהוי כפרה, קמ"ל דפטורות משום דאינן בכלל הפקודים.

20. רש"ס בהקדמה למס' שקלים משום דהוו כעין אשה.

21. מנ"ח מצוה ק"ה אות א', דספק דאורייתא לחומרא.

22. הגהות מנהגים הובא במג"א סי' תרצ"ד, ותמה עליו מהמשנה. ובהגהות מעשה רוקח וכן בשיירי קרבן כתבו שמב' כן להדיא בירושלמי פ"א ה"ד שתובעין מנשים, וכן פי' שם הרש"ס והפנ"מ והק"ע. אמנם לפי מהר"א פולדא שם אין תובעין מנשים ע"ש.

23. שקלים משנה ה' ורמב"ם שם. ועי' שקל הקודש בביה"ל שם ה"ז ד"ה קטן ופ"ג ה"ב ד"ה כל, דלא שייך בזה איסור לא ירבה, משום דאין חייבין כלל ולא שייך בהם איסור זה, וגם משום שנותנין כמו כולם.

24. שם משנה ג' ורמב"ם פ"א ה"ה דפטורין מכל המצוות.

25. רש"י רמב"ן ובעלי התוס' פרשת כי תשא, רש"י מנחות מ"ו ב', רא"ש ורע"ב ושאר מפרשים שקלים שם משנה ג', חינוך מצוה ק"ה, ורוקח סי' רל"ג, משום שלא נמנו במנין הפקודים. וכ"ה ביוצר לפ' שקלים מרבי אליעזר הקליר. וכן דעת הרמ"א או"ח סי' תרצ"ד סעיף א'.

והנה ברש"י פרשת כי תשא מבואר שאפי' נולד ערב ראש השנה יום זה חשוב כשנה. אך ברמב"ן ובעלי התוס' שם מבואר שהולכים בזה אחר מעת לעת.

26. שקל הקודש שם, שהרי גם הם לא נמנו במנין הפקודים.

27. שקל הקודש שם ובביה"ל ד"ה ולא, שהרי נמנו רק מבן שלשים.

או מבן י"ג משום שבמנין אחד נמנו מבן חודש וכחות מבן י"ג פטורים.

28. כן משמע מרש"י מנחות מ"ו ב' שגם כהנים מבן עשרים ע"ש.

29. רמב"ם פ"א ה"ז ובפיה"מ פ"א מ"ג ורמב"ן פ' כי תשא ל. יב,

ורש"ס שקלים פ"א ה"ב. והא דכתיב "מבן עשרים שנה ומעלה" קאי על תרומת אדנים. וכן הביא המג"א סי' תרצ"ד דיש ראשונים שמחייבים.

טו. ו"א שבשעת נתינת מחצית השקל מברכין אקב"ו לתת מחצית השקל⁴³, ויש חולקים⁴⁴.

מעט ולמחר מעט³⁸, ואפי' אם דעתו להשלים לא יעשה כן³⁹. ובדיעבד אם הביאו בכמה פעמים י"א שיצא⁴⁰ ויש חולקים⁴¹, ויש מתירין לכתחילה להביאו בכמה פעמים⁴².

38. רמב"ם פ"א ה"א, וכ"כ המאירי ריש שקלים ופי' כן בירושלמי פ"א ה"א "כולה באחת היא באה", ועי' קרית ספר שלמד כן מדכתיב "והדל לא ימעיט" ולא כתיב "יתן מחצית השקל" לומר שאפי' בנתינה לא ימעיט, והגר"י פערלא (עשה כ') כתב כע"ז משום יתירא דהדל לא ימעיט, דתיפו"ל משום בל תגרע, אלא קמ"ל דלא יתן בכמה פעמים.

ועי' לעיל דלדעת רוב הראשונים שכשראו ב"ד צורך להוסיף מוסיפין על מחצית השקל, א"צ להביא אותו תוספת בפעם אחת עם המחצית השקל דאורייתא.

39. מהרי"ט אלגאזי בכורות פ"ח סוף אות פ"א. ואם אומר להם מתחילה שאין נותן אלא בתורת פקדון עד שישלים יתכן שמותר לעשות כן לכתחילה, אבל אין הגזברין מחוייבין לקבל ממנו בכה"ג, (שקל הקודש בביה"ל סוד"ה ואינו).

40. מהרי"ט אלגאזי שם כמו לענין פדיון הבן שיכול ליתנו לכהן בכמה פעמים. וע"ע במהרי"ט אלגאזי שם לענין פדה"ב דאפי' אם בשעה שהשלים נתאלכו מעות הראשונות יצא, כיון דאם לא יצא ידי פדה"ב יצטרך הכהן להחזיר, ולפ"ז יתכן דבשקלים אינו כן וצ"ע. וע"ע אמרי בינה הל' פדה"ב סי' ח' שחולק וס"ל דאין הכהן חייב להחזיר ואעפ"כ יצא יד"ח, וע"ע ראשית ביכורים בכורות נ"א ב'.

41. אמרי בינה הל' פדה"ב סי' ח' ע"פ הקרית ספר הנ"ל שהוא גזה"כ דלא ימעיט, וכ"כ השמן רוקח בכורות מ"ח ב' ע"פ הקרית ספר הנ"ל, וכ"כ הראשית ביכורים בכורות נ"א ב' ע"פ סברא זו.

42. הגר"י פערלא (על הרס"ג עשין כ') בדעת הערוך שלמד כן בהא דר' אחא שצריך אדם לשלש שקלו שלש פעמים בשנה (ירושלמי פ"ב ה"ג),

וכן פי' הזית רענן על הילקוט שמעוני פ' תרומה סוף סימן שס"ג, וכע"ז מבו' ברש"ס פ"ב ה"ג דמצריך לכל א' מישראל שלישיית השקל בכל פעם שתורמין את הלשכה, וע"ע צה"ל פ"א משקלים ס"ק כ"א שצידד כן בדעת הרמב"ן פרשת כי תשא. אמנם בהר אפרים על הירושלמי שם נקט בדעת הערוך שא"א להביאו בכמה פעמים. וכוונת הערוך רק על התוספת שהוסיפו ב"ד.

43. תשובת ר"י בר יקר ח"ב עמ' ע"ג. ויש להסתפק אם מברכין ג"כ שהחיינו, וראה מה שהובא בענין זה בארוכה בעמוד הבא.

44. תשובת הרשב"א סי' י"ח, משום שאינו נותן משלו אלא ד' יתברך זיכה אותו להקדש, וכן דעת הר"י בן פלט הובא באבודרהם שער ג'.

כל ההלכות שתוצה לדעת מיד כשיבנה בית המקדש

לאחר שאזלו מן השוק יצאו לאור מחדש

ספר שער הקרבן

הלכות קרבן פסח

חיוב קרבן פסח, הקרבתו, צלייתו,

אכילתו ודיני פסח שני

כ-550 עמודים המחיר 35 ₪ בלבד

ספר תורת הקרבנות

הלכות הבאת הקרבן

הכרך הראשון בסדרה המקיפה את כל

הלכות הקרבנות ובית המקדש

כ-750 עמודים המחיר 40 ₪ בלבד

ברכישת שני הספרים יחד - המחיר 65 ₪ בלבד

מוקד הפצה ראשי - מכון תורת הקרבנות: 03-6183447 / 052-7653813

ברכת שהחיינו על נתינת מחצית השקל

הרה"ג רבי שמשון דינר שליט"א

שאינה מצויה בכל עת, ולדעת הר"ן פ"ג דסוכה אין מברכין משום שאינה תלויה בזמן.

וכעי"ז נחלקו אם מצות שקלים נחשבת מ"ע שהזמן גרמא, דבמאיירי שקלים פ"א כתב דנשים פטורות משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, וכן בקרית ספר פ"א משקלים כתב דנחשב מ"ע שהזמן גרמא ע"ש, אבל השער המלך סוף הל' מילה והמנ"ח מצוה ק"ה כתבו דחשיב מ"ע שאין הזמן גרמא, [והוא דנשים פטורות משום דכתיב "איש"]. ואולי פליגי בא' מהסברות הנ"ל.

עו"ל דנידון זה אם מברכים שהחיינו תלוי בפלוגתת ראשונים בטעם המנהג שלא לברך שהחיינו על עשיית סוכה אלא על ישיבת סוכה, דברא"ש ריש פסחים כתב משום שעשיית סוכה אינה אלא לצורך הישיבה, וכתב דמה"ט אין מברכין על בדיקת חמץ לפי שהוא צורך החג. וכ"כ האבודרהם (בסדר תפילות של חול ש"ג עמ' י"ז) דמה"ט אין מברכין על ספירת העומר רק שהספירה אינה אלא לצורך הבאת הביכורים. וכ"כ הארחות חיים הל' ברכות סי' ע"ג לענין ספירת העומר, וכן לענין ביעור חמץ שאין מברכין שהחיינו משום שעיקר הביעור חמץ כדי לאכול מצה, לפיכך אין לברכה עד אכילת מצה. ולפי"ז לכאור' ה"ה בזה אין לברך שהחיינו לפי שהוא לצורך הקרבנות.

אמנם הב"י או"ח סי' תרמ"א הביא בשם המרדכי דהטעם משום שאין כל א' עושה סוכה לעצמו אלא אחד עושה עבור כמה אנשים ועדיף לברך בשעת ישיבה כדי שכולם יברכו. ובקרבן נתנאל ריש פסחים כתב דמה"ט אין מברכין בבדיקת חמץ שמצוי שרק אחד בודק, אלא בליל פסח שאז כולם יכולים לברך. ולפ"ז בשקלים מסתבר טפי לברך שהחיינו בשעת נתינת השקלים שהוא מצוה על כל אחד ואחד.

וכמו"כ יש להסתפק לענין תרומת הלשכה, דהנה מבואר בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב דמברכין על מצוה זו, [לפי' המאירי והריב"ן והרש"ס, ועי"ש אי מברך אקב"ו להפריש תרומה או להפריש תרומת שקלים]. ויש לדון אם מברך גם שהחיינו. ובפרט יש לדון לדעת הרש"ס שקלים פ"א ה"א דנראה מדבריו דזמנו מדאורייתא בפרוס הפסח דוקא, משום דדרשינן 'מחדשי השנה' בחודש אחד אתה תורם לכל חדשי השנה, ע"ש. ולכאור' בזה לכל הראשונים שהוזכרו לענין סוכה אין לברך כאן, והיינו לדעת הרא"ש ודעימיה אין לברך משום שהוא לצורך הקרבנות, ולדעת המרדכי משום שכבר בירכו בשעת נתינת מחצית השקל.

הנה בתשובת הרשב"א סי' י"ח כתב שאין מברכין ברכת המצוות על נתינת מחצית השקל, משום שאינו נותן משלו אלא ד' יתברך זוכה אותו להקדש. אמנם בתשובת ר"י בר יקר ח"ב עמ' ע"ג כתב שמברכין אקב"ו לתת מחצית השקל.

ויש להסתפק אם מברכין 'שהחיינו' בשעת נתינת מחצית השקל. [ואף לדעת הרשב"א דאין מברכין משום שאינו נותן משלו אולי שייך ברכת שהחיינו על עצם המצוה, אמנם לפי מש"כ המהרש"ל בסוכה מ"ו א' אין מברכין שהחיינו על מצוה שלא נתקנה עליה ברכה, ובהגהות החת"ס או"ח סי' תרצ"ב כתב דזה גם כוונת המג"א שם].

ויתכן דתלוי בפלוגתת ראשונים ואחרונים בזמן הבאת שקלים, דברא"ש ועוד ראשונים בסוף פ"ג דשקלים מבואר שהרחוקים מביאין לכתחילה עד פרוס העצרת והרחוקים יותר עד פרוס החג, וכן בתוס' ר"ד על הירושלמי ריש שקלים כתב בדעת הרמב"ם דהוא רק מצוה מן המובחר להביאו עד ר"ח ניסן, ובשו"ת חקרי לב או"ח סי' קל"א הוכיח דאם רוצה להקדים ולשקול לפני ר"ח אדר יכול להקדים מפרוס החג שלפניו, נמצא שזמן נתינת שקלים הוא כל השנה מפרוס החג עד פרוס החג שלאחריו.

אמנם הרבה אחרונים בירושלמי פ"א ה"א ביארו בירושלמי שם "כולה כאחת היא באה", דכולם צריכים להביא שקליהן עד ר"ח ניסן, וכ"כ החזו"א מנחות סי' כ"ח ס"ק י"ב בדעת הרמב"ם. [וגם לחולקים שם הוא רק משום שתורמין על התמיד לגבות]. והגאון האדר"ת זצ"ל בחשבונות של מצוה (מצוה ק"ה) כתב דיתכן שמי שלא הביא עד ר"ח ניסן עובר בבל תאחר, וכן לענין תחילת הזמן משמע קצת בפ' תלמיד רשב"ש סוף שקלים שא"א לשקול קודם אדר, נמצא שאין זו מצוה הנוהגת בכל השנה.

מאיך י"ל דכיון דבדיעבד אפשר לקיים המצוה כל השנה עד ר"ח ניסן הבא ואפי' בשנים הבאות, וכמו שנתבאר בשקלים פ"ו מ"ב לרוב הראשונים דעד ר"ח ניסן נותנו לתקלין חדתינן ומניסן ואילך מי שלא שקל נותנו לתקלין עתיקין [שקלי השנה שעברה]. וא"כ נמצא דהמצוה נוהגת כל השנה. ואף לדעת רש"י ב"מ נ"ח א' דתקלין חדתינן הוא רק עד תשרי, מ"מ אח"כ נותנו לתקלין עתיקין, ומשמע בראשונים דגם כשנותנו לתקלין עתיקין מקיים מצותו.

ויש לדון עוד דאולי אע"פ שיכול ליתנו כל השנה, מ"מ כיון שיכול לתת רק פעם א' בשנה אולי שייך גם ע"ז ברכת שהחיינו. ואולי תליא בפלוגתת הראשונים לענין מילה, לדעת הרמב"ם פי"א מברכים ה"ט מברכין שהחיינו משום

מכון "תורת הקרבנות" ת.ד. 3196 בני ברק
טל' 050-4134645

כתובת: korbanot@okmail.co.il
ניתן לקבל את הגליון במייל מידי חודש

הערות תמימות וישובים בעניני הלכות הקרבנות יתקבלו עד י' בחודש. עדיפות להערות קצרות.
ניתן לשלוח ע"י הנציגים בכוללים או במייל לכתובת או לת.ד. 3196 ב"ב

מס' הטל' לקביעת הברות ושיעורים בהלכות הקודש והמקדש - 050-4134645